

Dana DUMA

Anim'est 2008

Un limbaj al libertății

Abstract

A Language of Freedom. With its rich programme, the third edition of the international film festival Anim'est was the occasion to evaluate the actual state of animation, the art which incorporates in the most creative way the new media.

Ce-i poate face pe tinerii bucureșteni să ingore atracția de week end a cluburilor și să se îngheșuie, cu sutele, într-o sală de cinema unde se proiectează filme de animație? Atracțiile irezistibile ale festivalului Anim'est plus o inteligentă campanie publicitară au reușit, la a treia ediție, să învingă obișnuitul scepticism față de spectacolul cinematografic pe un ecran mare (din ce în ce mai puțin frecventat). Un program vast, cu cinci secțiuni competitive (de lung metraj, scurt metraj internațional, românesc, film studentesc și videoclip) și numeroase cicluri și programe complementare, a oferit ocazia unei plăcute incursiuni într-un domeniu artistic unde pulsează noutatea. Animația este, desigur, sectorul cinematografic care a înglo-

bat cel mai rapid și mai creativ noile medii, iar metisajele dintre tehnici și stiluri au dus la complexe și atrăgătoare forme audiovizuale. Dar poate că lucrul cel mai seducător este senzația de libertate emanată de mai toate aceste lung și scurt metraje în care constrângerile (de la cele financiare, la cele impuse de tehnică) au fost depășite prin intervenția fanteziei.

Această fascinație a libertății l-a făcut pe regizorul israelian Ari Folman (specializat în documentar și lung-metraje de ficțiune) să aleagă limbajul animației pentru a aduce pe ecran o impresionantă mărturie despre războiul din Liban și masacrele de la Sabra și Shatila în *Vals cu Bashir*. Prezentată în deschiderea ediției trecute a Festivalului de la Cannes, pelicula a stâr-

nit comentarii admirative dar și controversate. Atât susținătorii fanatici cât și cei care au formulat rezerve împărtășesc însă părerea că ne aflăm în fața unei curajoase și originale creații bazată pe transgresarea și reconfigurarea genurilor. Regizorul își recomandă filmul ca pe „un documentar”, bazat însă pe experiența sa personală și pe un punct de vedere subiectiv. Pornind de la interviuri cu foști combatanți în acest război (șapte personaje reale și două fictive) autorul încearcă să surprindă percepția soldaților care au asistat la masacrele evocate. „Am vrut să redau efectiv imagini de război. Miza cea mai importantă era să evit cu orice preț o reprezentare eroică a vieții militare”, declara Ari Folman într-un interviu. A reușit, desigur, să ajungă la acest rezultat cu ajutorul unei echipe de animatori care n-au transformat mecanic, prin tehnica *motion capture*, imaginile documentare și fotografiile. Intervenția creativă asupra acestora a permis inserarea unor momente poetice, onirice și suprarealiste, în care se încearcă transpunerea vizuală a timpului dilatat, a distorsiunii percepției individuale în momente de pericol. Conceput ca o anchetă menită să restabilească adevărul despre acea noapte de 16 spre 17 septembrie 1982 când tancurile israeliene au atacat și devastat Beirutul de Vest, *Vals cu Bashir* devine o călătorie în memorie care zguduie convingerile foști-

lor tovarăși de arme, atunci adolescenți, acum în plină maturitate. Optând surprinzător pentru libertatea limbajului animației, autorul reușește să vorbească mișcător, dar fără emfază, despre tragedia războiului. Fără puterea animației de a vizualiza percepția subiectivă filmul n-ar fi putut să comunice atât de expresiv spaimele, coșmarurile și sentimentele de vinovăție ale acestor bărbați chemați sub arme la o vârstă când încă nu înțelegeau prea bine contra cărui inamic trebuie să lupte. Cum bine spunea Ari Folman, *Vals cu Bașir* este perceput uneori ca un *trip* (o călătorie, în sensul delirului de droguri), care deformează contururile faptelor relateate. Aceasta nu alterează însă gravitatea mărturiei, căci ultimele imagini sunt documente de arhivă, dintre puținele imagini filmate atunci care au putut fi gă-

site. *Vals cu Bașir* are dreptul de a fi numit „lung-metrajul de animație al anului” măcar pentru felul energic în care anulează prejudecățile că animația ar fi un gen minor, destinat cu precădere copiilor și divertismentului.

Și lung-metrajul semnat de Bill Plympton prezentat la Anim'est în afara concursului, *Idioți și îngeri* demonstrează același lucru. De trei ori nominalizat la Oscar pentru amuzantele sale scurte metraje, animatorul american a surprins cu această comedie neagră despre lupta dintre bine și rău ce se dă în ființa umană, foarte expresiv vizualizată în povestea lui Angel, un tip cu apucături brutale căruia îi cresc într-o bună zi aripi. Nedoritele „accesorii angelice” îl fac pe insul bătauș să-și schimbe obiceiurile și purtarea, devenind obiect de studiu pentru un medic cinic dornic să se îmbogă-

țească mediatizând „cazul”. Filmul este o fabulă morală care are forță și ingenuitate, calități datorate expresivității desenului viguros al lui Bill Plympton. Prezent la Anim'est, el a făcut demonstrații impresionante ale talentului său debordant, desenându-l rapid, aproape instantaneu, pe celebrul său Guard Dog, pe caietele sau foile întinse de fani. Deși *Idioți și îngeri* e o paranteză poetică în creația animatorului cu geniul gagului, americanul a dat o lecție de pragmatism și de bună gestionare a propriei creații, vânzând personal albume, cărți și desene din filmele sale.

Aducând pe ecran, în afara concursului, și alte lung-metraje în premieră în România, ca de pildă horror-ul atipic *Temeri de întu-neric*, semnat de șase desenatori (Blutch, Charles Burns, Marie Caillou, Pierre

di Sciullo, Lorenzo Mattotti, Richard McGuire), festivalul a inclus în selecția competitivă cinci pelicule care nu seamănă cu producțiile de tip Pixar sau Disney care ajung de obicei în cinematografele noastre. Publicul s-a amuzat la aventurile din *Egon & Donci*, un fel de replică a maghiarului Adam Magyar la *Wallace and Gromit*, a urmărit cu interes povestea pictorului ratat care se împrietenește cu Moartea în franțuzescu *Ucigașul din Montmartre* (regia Borislav Saitinjac) sau cu admirație felul cum din muzică prinde contur o poveste nostalgică și romantică în spanioul *De profundis* (regia Miguelanxo Prado). Cel mai personal film de

lung metraj din concurs mi s-a părut *Sita cântă blues* în care americanca Nina Paley povestește, la persoana întâi, povestea unei animatoare al cărei soț se mută în India pentru un contract de un an și refuză să mai revină acasă. Paralelismul dintre situația cuplului din Brooklyn și a eroilor din epopeea *Ramayana* e sugerat cu subtilitate, iar muzica de jazz din anii '20 sporește farmecul acestei producții independente înnobilită de umorul inteligent. Câștigător în această categorie a fost germanul *Cei trei hoși* de Hayo Freitag, o poveste despre o fetiță orfană care îi manipulează, cu istețime, pe răpitorii ei, un film care omogenizează inspirat un

cocktail de tehnici și cucește prin tușa afectuoasă și extravaganța situației.

Amatorii de diversitate au fost probabil satisfăcuți urmărind secțiunea competitive de scurt-metraj. Aici s-au putut reîntâlni cu peripețiile câinelui lui Bill Plympton în *Hot Dog*, de data aceasta pus în slujba pompierului, ori au putut vedea povești amuzante în stil oarecum clasic: *Pushkin*, semnat de britanicul Trevor Hardy, despre un pisoi pierdut de o babă și despre ingratitudinea lui, sau *O zi cu soare* de Gil Alkabetz (Germania), o istorie plină de tâlc despre ignorarea lucrurilor importante, pentru care autorul a câștigat Premiul publicului și o

mențiune. În tehnica animației pe hârtie sunt realizate și *Plicul galben* de Delphine Hermans (Belgia) o poveste despre bărbatul ideal livrat prin poștă dar și argentini-anul *Angajatul* de Santiago Bou Grasso, o parabolă despre oamenii-obiecte care populează timpurile moderne, răsplătită cu Marele Premiu Anim'est. Asemănătoare prin tehnică, au atras atenția *Mama* de Paolo Bonfiglio, o parabolă a stării actuale a Italiei (conform declarației autorului) sau *Câini marinari* de Joana Tosse (Portugalia), care inversează surprinzător relația om-câine. Dintre scurt metrajele realizate în tehnica 3D s-a impus francezul *Skhizein* de Jérémy Clapin, câștigătorul premiului în această categorie. Iar dintre peliculele reprezentând animația de păpuși s-a distins *Letonii* de Janis Cimermanis, o ingenioasă istorie a Lituaniei povestită în numai opt minute.

Ilustrare bogată a tehnicilor și stilurilor preferate de animatorii de pretutindeni, selecția Anim'est din acest an a fost dominată de producții din Franța, Anglia și Germania dar a depus mărturie și despre revenirea în atenție a unor țări precum Croația (*Vai de cei singuri!* De Neva Ivanec și Filip Rozic, *Cea care măsoară* de Veljko Popovic), Rusia (*Cioara proastă* de Ekaterina Sokolova, *Adevărata poveste a omului-ventilator* de Pavel Suhih) sau Cuba (*Proprietarul* de Ernesto Piò, *Kafka* de Derwin Torres).

Cea mai notabilă revenire se poate semna însă în animația românească, secțiunea anume dedicată ei reunind 20 de pelicule. Sigur că este vorba despre filme făcute mai mult cu entuziasm decât cu bani, în general pe cheltuiala autorului. Școlile de cinema continuă să rămână un teren fertil pentru producerea acestor scurt metraje de animație, iar anul acesta palmaresul a reținut titluri realizate de studenți de la Universitatea de Arte din Cluj (Autoportretul *Andreei Bogdan* de Andreea Bogdan și Rareș Kovszdi-Premiul secțiunii), de Universitatea Sapiientia din Cluj (*Pentru aceeași Lucia și Povești de un minut* de Cecilia Felmeri-Mențiune specială) și Universitatea Hyperion (*Marile speranțe* de Alexei Gubenco, Premiul Cinemagia). Față

de prima ediție a Anim'est-ului se poate remarca însă un evident progres în oferta românească de filme, iar atenția acordată de organizatori formării viitorilor animatori, prin cursul intensiv condus de Valentin Eliseu ori prin master class-ul lui Bill Plympton confirmă părerea că festivalul își face un crez din reconstruirea animației noastre. Să nu uităm că perioada sa de strălucire, a anilor 60-70, dominată de creația lui Gopo, s-a bucurat de impulsul prestigiosului Festival internațional de la Mamaia. Contând pe un impresionant număr de fani, Anim'est este acum principala șansă de afirmare pentru tinerii care se dedică cinematografului de animație. Sperăm că ei ne vor face surprize și mai plăcute la ediția următoare.

